

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
śrīsītālakṣmaṇabharataśatrughnahanumatsamēta śrīrāmacandra
parabrahmaṇē namaḥ

śrīmadrāmāyaṇē vālmīkiyē ādikāvyaē ayōdhyākāṇḍē
॥ caturdaśādhikaśatatamaḥ sargaḥ ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

śrī raṅgarāmānuja mahādēśikan

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
śrīsītālakṣmaṇabharataśatrughnahanumatsamēta śrīrāmacandra
parabrahmaṇē namaḥ

॥ caturdaśādhikaśatatamaḥ sargaḥ ॥

bharatēnāyōdhyāduravasthāyā darśanamantaḥpurē praviśya
tasya duḥkhapāraśyaṃ

snigdhaḡambhīraghōṣēṇa
syandanēnōpayān prabhuh |
ayōdhyāṃ bhārataḥ kṣipraṃ
pravivēśa mahāyaśāḥ ॥ 2.114.1 ॥

biḡālōlūkacaritā -
mālīnanaravāraṇām |
timirābhyāhatāṃ kālī -
maprakāśāṃ niśāmiva ॥ 2.114.2 ॥

rāhuśatrōḥ priyāṃ patnīm
śrīyā prajvalitaprabhām |
grahēṇābhyuditēnaikāṃ
rōhiṇīmiva pīḡitām ॥ 2.114.3 ॥

alpōṣṇakṣubdhasalilām
dharmataptavihaṅgamām |

līnamīnajhaṣagrāhāṃ

kṛśāṃ girinadīmiva || 2.114.4 ||

vidhūmāmiva hēmābhāṃ

śikhāmagñēḥ samutthitām |

havirabhyukṣitāṃ paścā -

cchikhāṃ vipralayaṃ gatām || 2.114.5 ||

vidhvastakavacāṃ rugṇa -

gajavājirathadhvajām |

hatapravīrāmāpannāṃ

camūmiva mahāhavē || 2.114.6 ||

saphēnāṃ sasvanāṃ bhūtvā

sāgarasya samutthitām |

praśāntamārutōddhūtāṃ

jalōrmimiva niḥsvanām || 2.114.7 ||

tyaktāṃ yajñāyudhaiḥ sarvai -

rabhirūpaiśca yājakaiḥ |

sutyākālē sunirvṛttē

vēdiṃ gataravāmiva || 2.114.8 ||

gōṣṭhamadhyē sthitāmārtā -

macarantīṃ navāṃ tṛṇam |

gōvṛṣēṇa parityaktāṃ

gavāṃ patnīmivōtsukām || 2.114.9 ||

prabhākarādyaiḥ susnigdhaiḥ

prajvaladbhirivōttamaiḥ |

viyuktāṃ maṇibhirjātyai -

rnavāṃ muktāvalīmiva || 2.114.10 ||

sahasācaritāṃ sthānā -

nmahīṃ puṇyakṣayād gatām |

saṃhṛtadyutivistārāṃ

tārāmiva divaścyutām || 2.114.11 ||

puṣpanaddhāṃ vasantāntē

mattabhramaraśālinīm |

drutadāvāgnivipluṣṭāṃ

klāntāṃ vanalatāmiva || 2.114.12 ||

sammūḍhanigamāṃ sarvāṃ

saṅkṣiptavipaṇāpaṇām |

pracchannaśāśinakṣatrāṃ

dyāmivāmbudharairiyutām || 2.114.13 ||

kṣīṇapānōttamairbhagnaiḥ

śarāvairabhisaṃvṛtām |

hataśauṇḍāmiva dhvastāṃ

pānabhūmimasamskṛtām || 2.114.14 ||

vṛkṇabhūmitalāṃ nimnāṃ

vṛkṇapātraiḥ samāvṛtām |

upayuktōdakāṃ bhagnāṃ

prapāṃ nipatitāmiva || 2.114.15 ||

vipulāṃ vitatāṃ caiva

yuktapāśāṃ tarasvinām |

bhūmau bāṇairviniṣkṛttāṃ
patitāṃ jyāmivāyudhāt || 2.114.16 ||

sahasā yuddhaśauṇḍēna
hayārōhēṇa vāhitām |
nihatāṃ pratisainyēna
vaḍavāmiva pātītām || 2.114.17 ||

bharatastu rathasthaḥ san
śrīmān daśarathātmajaḥ |
vāhayantaṃ rathaśrēṣṭhaṃ
sārathiṃ vākyamabravīt || 2.114.18 ||

kiṃ nu khalvadya gambhīrō
mūrcchitō na niśāmyatē |
yathāpuramayōdhyāyāṃ
gītavāditraniḥsvanaḥ || 2.114.19 ||

vāruṇīmadagandhaśca
mālyagandhaśca mūrchitaḥ |
candanāgurugandhaśca
na pravāti samantataḥ || 2.114.20 ||

yānapravaraghōṣaśca
susnigdhaḥayanīḥsvanaḥ |
pramattagajanādaśca
mahāṃśca rathaniḥsvanaḥ || 2.114.21 ||

nēdānīṃ śrūyatē puryā -
masyāṃ rāmē vivāsītē |

candanāgurugandhāṃśca
mahārḥāśca vanasrajaḥ || 2.114.22 ||

gatē rāmē hi taruṇāḥ
santaptā nōpabhuñjatē |
bahiryātrāṃ na gacchanti
citramālyadharā narāḥ || 2.114.23 ||

nōtsavāḥ sampravartantē
rāmaśōkārditē purē |
sā hi nūnaṃ mama bhrātrā
purasyāśya dyutirgatā || 2.114.24 ||

nahi rājatyayōdhyēyaṃ
sāsārēvārjunī kṣapā |
kadā nu khalu mē bhrātā
mahōtsava ivāgataḥ || 2.114.25 ||

janayiśyatyayōdhyāyāṃ
harṣaṃ grīṣma ivāmbudaḥ |
taruṇaiścāruvēṣaiśca
narairunnatagāmibhiḥ || 2.114.26 ||

sampatadbhirayōdhyāyāṃ
nābhibhānti mahāpathāḥ |
iti bruvan sārathinā
duḥkhitō bharatastadā || 2.114.27 ||

ayōdhyāṃ sampraviśyaiva
vivēśa vasatiṃ pituḥ |

tēna hīnāṃ narēndrēṇa

siṃhahīnāṃ guhāmiva || 2.114.28 ||

tadā tadantaḥpuramujjhitaprabhaṃ

surairivōtkṛṣṭamabhāskaraṃ dinam |

nirīkṣya sarvatra vibhaktamātmavān

mumōca bāṣpaṃ bharataḥ suduḥkhitaḥ || 2.114.29 ||

|| ityārṣē śrīmadrāmāyaṇē vālmīkiyē ādikāvye
ayōdhyākāṇḍē caturdaśādhikaśatatamaḥ sargaḥ ||